

Дослідження ефективності впровадження моделі структурно-функціонального управління системою фізичної підготовки військовослужбовців служби безпеки України

Коновалов В.В.

Управління Служби Безпеки України у Харківській області

Анотація:

Розглянуто чинники підвищення рівня професійно-управлінської компетенції спеціаліста з оперативно-бойової та фізичної підготовки. Представлено моделі структурно-функціонального управління системою фізичною підготовкою військовослужбовців у практичну діяльність керівника військової частини. Критерій ефективності управління системою фізичної підготовки визначає рівень досягнення цілей управління, ступінь досягнення об'єктом управління бажаного стану. Впровадження моделі у практичну діяльність збільшує показник ефективності функціонування системи на 15 % у порівнянні з середнім показником за останні три роки.

Ключові слова:

система фізичної підготовки, ефективність управління, функціональна модель.

Коновалов В.В. Исследование эффективности внедрения модели структурно-функционального управления системой физической подготовки военнослужащих службы безопасности Украины. Рассмотрены факторы повышения уровня профессионально-управленческой компетенции специалиста по оперативно-боевой и физической подготовке. Представлена модель структурно-функционального управления системой физической подготовки военнослужащих в практическую деятельность руководителя воинской части. Критерий эффективности управления системой физической подготовки определяет уровень достижения целей управления, степень достижения объектом управления желаемого состояния. Внедрение модели в практическую деятельность увеличивает показатель эффективности функционирования системы на 15 % в сравнении со средним показателем за последние три года.

система физической подготовки, эффективность управления, функциональная модель.

Konovarov V.V. Research of efficiency of introduction structural functional case of the system of physical preparation of servicemen of service safety of Ukraine frame. The factors of increase of specialist's level of professional administrative jurisdiction are considered to operatively-battle and to physical preparation. A structural functional case system of physical preparation of servicemen frame is presented in practical activity of leader of military part. The criterion of efficiency of management the system of physical preparation is determined by the level of achievement of management aims, degree of achievement of management of the desired state an object. Introduction of model in practical activity increases the index of efficiency of functioning of the system on 15 % by comparison to a middle index for the last three years.

system of physical preparation, management efficiency, functional model.

Вступ.

Незважаючи на очевидність та актуальність проблеми ефективності управління, вона не дістала в науковій літературі адекватного висвітлення [15].

Дуже важливо дати тлумачення категорії ефективність, розкрити її сутність, зміст і роль у сфері управління.

Найпоширеніше тлумачення поняття ефективність пов'язується з діями, що приводять до необхідних результатів (тобто ефективний = дієвий). Часто ефективність визначають як узгодженість результату з метою. Ефективність – це максималізація досягнення мети [1]. Поняття мета та ефективність, безумовно, взаємопов'язані, проте різняться не лише термінологічно, а й за формою та методами досягнення цих феноменів. Ефективність досягається не лише діловими якостями людей, а насамперед правильно поставленими цілями та науково обґрунтованими методами їх досягнення [11].

Управлінську ефективність слід розглядати також як функцію взаємодії мотивації та можливостей. Одним із важливих шляхів підвищення ефективності управління є пошук таких індикаторів управлінського процесу, які можна було б використати для складення кількісної (числової) характеристики. Потрібно знаходити критерій, за яким можна було б оцінювати рівень результативності функціонування систем управління, тобто критерій ефективності. Критерій ефективності управління є, передусім, якісною сутнісною характеристикою управлінської діяльності (управлінського процесу). Якщо метою управління є досягнення об'єктом управління бажаного стану, то змістом ефекту управління є досягнення цілей управління. Отже, критерій ефективності управління можна сформулювати як рівень досягнення цілей управління, ступінь

досягнення об'єктом управління бажаного стану. Змінюються цілі управління, змінюються і критерії ефективності. Визначаючи ефективність управління, слід чітко формулювати і диференціювати цілі управління. Критерій ефективності управління має застосовуватися не до засобів, а до мети.

В.В. Цветков визначає основні чинники, що впливають на ефективність управління. Якість управління – це чітко визначені, науково обґрунтовані його мета і завдання; об'єктивно визначена функціонально-структурна побудова управлінських органів; сучасні форми і методи діяльності; демократизм; технічна оснащеність і такі особистісні характеристики службовців апарату управління, як почуття обов'язку, компетентність, діловитість, творчість, суворе дотримання законності, дисциплінованість, принциповість і непримиримість до недоліків, чіткість, тактовність у спілкуванні та ін. У цій сукупності кожен із чинників має свою питому вагу. Цілі суспільного розвитку дають можливість передбачити місце, значення та наслідки всіх основних чинників управління [11].

Система управління фізичною підготовкою у змозі ефективно діяти тільки на основі наукової обґрунтованості, органічної єдності всіх структур, плановірності та економічності використання матеріальних і фінансових ресурсів, оптимального співвідношення централізму та демократичних показників, об'єктивності, конкретності, оперативності прийняття управлінських рішень [3]. За такого підходу буде забезпечено необхідний рівень фізичної готовності військовослужбовців до способів застосування СБ України з урахуванням вимог Державних нормативних документів, посадових інструкцій до фізичної готовності, умов професійної діяльності, вираженої специфіки професії та ступеня значення складової фізичної готовності для професійної діяльності кожного професійного угруповання.

Зиставляючи отриману інформацію про ступінь досягнення кожною особою цілей з еталоном, можна також визначити рівень виконання кожним військовослужбовцем свого призначення, відповідальності перед державою щодо забезпечення вимог державних стандартів фізичного виховання. Для системного цільового управління фізичною підготовкою важливо, як зазначені цілі доводяться до свідомості учасників спільного навчально-тренувального процесу через зацікавленість в кінцевих результатах власної діяльності шляхом дієвого мотиваційного механізму (моральні та матеріальні стимули).

Робота виконувалася згідно тактико-технічного завдання на науково-дослідну роботу за темою «Управлінські аспекти функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців СБ України», Шифр «СФП-2012».

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження: оцінити ефективність впровадження моделі структурно-функціонального управління системою фізичної підготовки військовослужбовців СБУ у практичну діяльність керівника військової частини, спеціаліста з оперативно-бойової та фізичної підготовки, як чинника підвищення рівня їх професійно-управлінської компетенції.

Результати дослідження.

Важливо раціонально визначити ефективні методи та механізми вимірювання кожного з параметрів фізичної готовності військовослужбовців на кожному етапі підготовки. Як уже зазначалося, для успішного забезпечення кінцевої мети потрібно найбільш оптимально використати мотиваційний механізм зацікавленості всіх учасників навчально-виховного процесу. Отже, йдеться про забезпечення органічності єдності цільового і мотиваційного чинників на основі систематичного оцінювання дієвості механізму управління спеціальною фізичною підготовкою (СФП) на засадах єдності інтересів її учасників.

Таким чином, ідея докорінного реформування концептуальних елементів СФП спирається на методологічний принцип органічного поєднання цільового та мотиваційного аспектів управління фізичною підготовкою з розробленням конкретного інструментарію оцінки досягнення цілей. Вітчизняний і зарубіжний досвід підтверджує справедливості та актуальності такого підходу.

Для визначення ефективності раніше [14] запропоновані різні підходи: визначення приросту показників фізичної підготовленості військовослужбовців за певний час; облік зміни процентного співвідношення різних оцінок з фізичної підготовки і ін. Проте найбільш об'єктивним і разом з тим достатньо простим був спосіб, при якому визначається кількість позитивних або негативних змін в показниках фізичного стану військовослужбовців. Дані показники реєструються за підсумками перевірок фізичної підготовленості військовослужбовців, а також за наслідками медичних обстежень і оцінки фізичного розвитку і функціонального стану їх організму.

При визначенні змін в показниках фізичного стану особового складу враховуються: підвищення (зниження) загальної оцінки фізичної підготовленості; підвищення (зниження) оцінки за виконання будь-якої контрольної вправи (висновок про поліпшення фізичного стану ро-

битися за умови збереження результатів в інших вправах); перевід з однієї групи здоров'я в іншу, вищу (нижчу); зміна висновку про рівень фізичного розвитку у бік поліпшення (погіршення).

Військовослужбовці, що мали відмінний початковий фізичний стан і що зберегли його на колишньому рівні, включаються в число особового складу, що поліпшив свої показники по фізичній підготовці.

Конкретний порядок перевірки і оцінки ефективності управління процесом фізичної підготовки військовослужбовців в НФП-97 не розкривається.

В теорії і практиці менеджменту склались три найбільш поширені підходи до оцінки ефективності управління: рівневий, часовий та інтегральний [11].

Рівневий підхід до оцінки ефективності управління відокремлює в процесі оцінки три рівні ефективності: 1) індивідуальний; 2) груповий; 3) організаційний та відповідні фактори, що на них впливають. Ефективність управління при цьому формується як інтегрований результат індивідуальної, групової та організаційної ефективності з урахуванням синергічного ефекту.

На базовому рівні знаходиться індивідуальна ефективність, яка відбиває рівень виконання завдань конкретними працівниками.

Як правило, співробітники організації працюють у групах, що викликає необхідність врахування ще одного поняття – групова ефективність. В деяких випадках групова ефективність являє собою просту суму внесків усіх членів групи (наприклад, група фахівців, що працює над непов'язаними проектами). В інших випадках внаслідок синергічного ефекту групова ефективність є дещо більше за суму окремих внесків (наприклад, складальна лінія, на якій виробляються готові вироби).

Третій вид – організаційна ефективність. Організації складаються із співробітників і груп; отже організаційна ефективність включає індивідуальну й групову ефективність. Однак за рахунок синергічного ефекту організаційна ефективність перевищує суму індивідуальної й групової ефективності.

Часовий підхід до оцінки ефективності управління виокремлює в процесі оцінки короткі-, середні- та довгострокові періоди, для кожного з яких можна визначити специфічні критерії оцінки ефективності управління.

Кінцевим критерієм організаційної ефективності є здатність організації зберігати своє становище в межах середовища. Отже, виживання організації являє собою довготермінове мірило організаційної ефективності.

Інтегральний підхід до оцінки ефективності управління ґрунтується на побудові синтетичного (інтегрального) показника, який охоплює декілька часткових (безпосередньо не співставних) показників ефективності управління.

Інтегральний підхід з'явився як один із варіантів подолання головного недоліку переважної більшості показників ефективності управління – неспроможності відобразити багатогранну ефективність управління в цілому. Він є спробою оцінити ефективність управління за допомогою синтетичних (узагальнюючих) показників, що охоплюють декілька найважливіших аспектів управлінської діяльності конкретної організації

Принципова формула розрахунку синтетичного показника ефективності управління (W) має наступний вигляд:

$$W=f(P_1 \cdot P_2 \cdot \dots \cdot P_i \cdot \dots \cdot P_n),$$

де $P_1, P_2, \dots, P_i, \dots, P_n$ – часткові показники ефективності управління.

Необхідно зауважити, що важливим узагальнюючим критерієм оцінки ефективності управління організацією є її конкурентноздатність.

Конкурентноздатність організації може визначатись рейтингом, тобто оцінкою, що характеризує її місце серед інших організацій, які постачають аналогічні продукти на ринок. Високий рейтинг (його зростання) відбиває високий рівень (зростання) ефективності управління організацією.

На нашу думку у практичній діяльності доцільно використовувати будь-яку з наведених вище концепцій в залежності від ситуації.

Автор пропонує оцінити ефективність управління за допомогою узагальнюючих показників, що охоплюють декілька найважливіших аспектів управлінської діяльності в системі фізичної підготовки регіонального управління СБ України. Перший аспект – фізична готовність військовослужбовців до оперативно-бойової діяльності; другий – готовність військових фахівців до управління в сфері фізичного виховання.

Порядок оцінки готовності військових фахівців до професійної діяльності, до управління в сфері фізичного виховання розглянуто у інших працях [2, 4, 7].

Для оцінки першого аспекту покладено інтегральний показник, що характеризує рівень фізичної готовності військовослужбовців. Компонентами фізичної готовності є:

- стан здоров'я, т. е. відповідність показників життєдіяльності нормі та ступінь стійкості організму до несприятливих зовнішніх дій функціональний стан організму;
- статура;
- стан фізіологічних функцій, зокрема рухової функції, а саме: навички в пересуванні по пересіченій місцевості в пішому порядку і на лижах, в подоланні природних і штучних перешкод, рукопашному бою, військово-прикладному плаванні; рівень розвитку фізичних якостей.

Рівень стану функціональних систем організму характеризує їх функціональні та морфологічні можливості. Його можна визначати на підставі показників фізичного розвитку і фізичного стану з розрахунком індексу фізичного стану (ІФС) за методом О.А. Пирогової [10]

Індивідуальна оцінка фізичного розвитку військовослужбовців проводиться на основі даних антропометричних досліджень за допомогою оціночних таблиць [5] окремо для військовослужбовців строкової служби та кадрового складу з урахуванням віку.

Методика оцінки третього критерію описано в НФП. Цей показник є одним з основних в оцінюванні ефективності функціонування СФП в цілому.

Встановлення ступеня фізичної готовності військовослужбовців і військових підрозділів до оперативно-бойової діяльності в залежності від специфіки професійної діяльності, а також від організаційних можливостей здійснюється за результатами перевірки фізичної підготовленості військовослужбовців з урахуванням даних медичного обстеження їх фізичного розвитку і функціонального стану організму.

Оцінювання у даному випадку проводиться мето-

дом з використанням кваліметрії [12]. Основні принципи кваліметрії, методика та аналіз кваліметричної оцінки викладено в працях [9,16].

Визначимося з підходами до проблеми ефективності фізичної підготовки військових фахівців та ефективності функціонування системи фізичної підготовки. Припустимо, що з усіх критеріїв розроблено відповідні об'єктивні еталонні показники, відносно яких визначається ступінь прояву кожного з критеріїв. Визначено також вагомість критеріїв з урахуванням їхнього впливу на інтегральну властивість – ефективність. У таблиці 1 надано вагомість кожного показника ступеня фізичної готовності військовослужбовців до оперативно-бойової діяльності (на думку експертів).

Примітка 1. Індекс узгодженості судження експерта $IУ = 0,034$. Відносна узгодженість $ВУ = 0,069$. Для порядку матриці ($n = 3$) середнє значення $IУ = 0,58$; $ВУ < 0,10$ [12].

Тоді індивідуальний інтегральний показник ефективності з достатньою мірою об'єктивності й точності свідчатиме про ефективність фізичної готовності окремого військовослужбовця. Вияв кожного з критеріїв під час діяльності i -го військовослужбовця оцінюється шляхом його співвідношення з відповідним еталоном.

Комплексну оцінку індивідуального інтегрального показника ефективності ($K_{\Sigma i}$), тобто рівня фізичної готовності в i -го військовослужбовця до оперативно-бойової діяльності можна одержати, помноживши відносні показники, отримані під час перевірки i -го військовослужбовця при реалізації останнім j -го показника, на відповідні коефіцієнти вагомості

$$K \sum_i = \sum_{j=1}^n K_{ij} \cdot M_j$$

Примітка 2. $K_{\Sigma i}$ – інтегральний показник рівня фізичної готовності; $j=1, 2, 3, \dots, n$; n – кількість показників останнього рівня; K_{ij} – відносний показник, що характеризує рівень прояву j -го показника порівняно з еталоном під час перевірки i -го військовослужбовця; M_j – коефіцієнт вагомості j -го показника.

Таким чином, використовуючи кваліметричний метод оцінки, можна отримати інтегральний показник, що характеризує інтегральну якість (ступінь фізичної готовності військовослужбовця, а також військового підрозділу до оперативно-бойової діяльності. Умовно це можна представити таблицею (таб. 2).

Тоді загальну ефективність функціонування ($K_{\text{эф1}}$) системи фізичної підготовки військового підрозділу за останні три роки буде підраховано таким чином:

$$K_{\text{эф1}} = 5,71 \% \times 1 + 8,57 \% \times 0,96 + 2,86 \% \times 0,86 + 11,43 \% \times 0,8 + 5,71 \% \times 0,66 + 2,86 \% \times 0,64 + 2,86 \% \times 0,62 + 37,14 \% \times 0,6 + 14,29 \% \times 0,18 + 8,57 \% \times 0,06;$$

$$K_{\text{эф1}} = 58,29 \%$$

Ефективність функціонування ($K_{\text{эф2}}$) системи фізичної підготовки військового підрозділу за 2009-2010 навчальний рік:

$$K_{\text{эф2}} = 9,4 \% \times 1 + 5,18 \% \times 0,96 + 3,57 \% \times 0,94 + 3,83 \% \times 0,85 + 3,44 \% \times 0,8 + 17,22 \% \times 0,7 + 14,78 \% \times 0,66 + 11,71 \% \times 0,64 + 2,6 \% \times 0,62 + 0,84 \% \times 0,6 + 0,58 \% \times 0,34;$$

$$K_{\text{эф2}} = 73,16 \%$$

Тобто середній показник ефективності функціонування системи фізичної підготовки військового підрозділу за останні три роки становить

Вектор пріоритетів ступеня фізичної готовності військовослужбовців і військових підрозділів до оперативно-бойової діяльності

№ з/п	Інтегративні показники	Вагомість кожного показника	Значення критерію	
			Абсолютне	Відносне
1	Рівень фізичної підготовленості	0,7	Відмінно	1,0
			Добре	0,8
			Задовільно	0,6
			Незадовільно	0
2	Рівень фізичного розвитку	0,2	Вище середнього	1,0
			Середній	0,8
			Нижче середнього	0,6
			Маються ознаки ожиріння	0
3	Рівень функціонального стану організму	0,1	Високий	1,0
			Вище середнього	0,8
			Середній	0,6
			Нижче середнього	0

Таблиця 2

Середні показники ефективності функціонування системи фізичної підготовки військового підрозділу за останні три роки та на кінець 2009-2010 навчального року (у %)

Середні показники за останні три роки		Показники за 2009-2010 навчальний рік	
інтегральний показник рівня фізичної готовності військовослужбовця K_{211}	% військовослужбовців, які мають дані показники	інтегральний показник рівня фізичної готовності військовослужбовця K_{212}	% військовослужбовців, які мають дані показники
1	5,71	1	9,4
0,96	8,57	0,96	5,18
0,86	2,86	0,94	3,57
0,8	11,43	0,85	3,83
0,66	5,71	0,8	3,44
0,64	2,86	0,7	17,22
0,62	2,86	0,66	14,78
0,6	37,14	0,64	11,71
0,18	14,29	0,62	2,6
0,06	8,57	0,6	0,84
		0,34	0,58

близько 58 %, а за 2009-2010 навчальний рік – 73 %, або 0,73 від еталонної одиниці.

Оцінка та аналіз ефективності функціонування предмету «Фізична підготовка» служить основою для управління системою оперативно-бойової підготовки та її оптимізації в військовій частині.

Висновки.

Встановлено, що критерій ефективності управління системою фізичної підготовки можна сформулювати як рівень досягнення цілей управління, ступінь досягнення об'єктом управління бажаного стану.

Ефективність функціонування системи управління фізичною підготовкою військової частини є показником, що характеризує ступінь досягнення військовослужбовцями цілей ФП – рівень фізичної готовності військовослужбовців до способів застосування СБ України з урахуванням вимог Державних нормативних документів, посадових інструкцій до фізичної готовності, умов професійної діяльності, вираженої специфіки професії та ступеня значення складової фізичної готовності для професійної діяльності кожного професійного угруповання..

Доведено, що впровадження моделі структурно-функціонального управління системою фізичною підготовкою військовослужбовців СБУ у практичну діяльність керівника військової частини, спеціаліста з оперативно-бойової та фізичної підготовки дозволяє збільшити показник ефективності функціонування системи фізичної підготовки військового підрозділу на 15 % у порівнянні з середнім показником за останні три роки.

У перспективі наступних досліджень передбачається визначення показників ступеня готовності військових фахівців до управління в сфері фізичного виховання.

Література:

1. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / Уклали Г.Райт та ін.; пер. В.І.Івашко. – К.: Основи, 1996. – 128 с.
2. Божко С.А. Оцінка ефективності якості підготовки курсантів з дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» / С.А. Божко, В.М. Кирпенко, А.І. Маракушин, О.Г. Піддубний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х.: ХДАДМ(ХХІІІ), 2007. – №11. – С. 63-71.
3. Бородин Ю.А. Эффективность физической подготовки в системе военно- профессионального обучения и пути ее повышения / Бородин Ю.А. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2003, № 10. – С. 53 – 62.
4. Воловник В.Є. Діагностування рівня підготовки військових фахівців / В.Є. Воловник // Наука і освіта : Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2002. – №1. – С. 87 – 90.
5. Керівництво з медичного забезпечення Збройних сил України, Київ – 2005, – 512 с.
6. Корсак К.В. Якість педагогічних вимірювань : нерозв'язна проблема / К.В. Корсак. // Освіта і управління. – 1999, № 3. – С. 121 – 130.
7. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти»/ С.О. Кубіцький. – К., 2001. – 20 с.
8. Лямец В.И. Системный анализ : учеб. пособие / В.И. Лямец, А.Д. Тевяшев – Харьков : ХТУРЭ, 1998. – 252 с.
9. Олексієнко Б.М. Теоретичні основи військової кваліметрії: [підручник] / Б.М. Олексієнко. – Хмельницький, 2000. – 140 с
10. Пирогова Е.А. Совершенствование физического состояния человека / Е.А. Пирогова. – К.: Здоровье, 1989. – 168 с.
11. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / Кол. авт.; Наук. кер. В.В.Цветков. – К.: Ориони, 1998. – 364 с.
12. Саати Т. Л. Принятие решений. Метод анализа иерархий; [пер. с англ.] / Т. Л. Саати. – М.: Радио и связь, 1993. – 320 с.
13. Статут Збройних Сил України. – Київ, 2002. – 536 с.
14. Теория и организация физической подготовки войск: Учеб. для курсантов и слушателей ин-та. / [под ред. Л.А. Вейднер – Дубровина, В.В. Миронова и В.А. Шейченко] — Ч.1. — СПб.: ВИФК, 1992. — 340 с.
15. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). – Х.: Право, 1996. – 164 с.
16. Черепанов В.С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях / В.С. Черепанов – М.: Педагогика, 1989. – 152 с.

Надійшла до редакції 06.09.2010р.
Коновалов Владимир Владимирович
sport2005@bk.ru